

«Ensayos sobre narrativa española contemporánea»

nuvibo dv., 04/09/2020 - 08:07

Díaz Navarro, Epicteto. *Ensayos sobre narrativa española contemporánea (1989-2018)*. Madrid: Iberoamericana; Frankfurt am Main: Vervuert, 2019. 251 p. (La casa de la riqueza: estudios de la cultura de España; 51). ISBN 978-84-9192-109-7. 24 €.

El professor universitari i crític Epicteto Díaz Navarro reuneix en el volum *Ensayos sobre narrativa española contemporánea* –excel·lentment publicat, com ens tenen acostumats, per Iberoamericana-Vervuert, editorial de referència obligada en els estudis acadèmics de l'hispanisme– onze treballs que giren al voltant d'autors i d'obres concretes (el gènere comú és el narratiu: novel·les i relats, entre d'altres formes híbrides).

Els escriptors objecte de la seva anàlisi han obtingut reconeixements diversos al país i internacionalment (premis, traduccions, etc.) com Javier Marías, Enrique Vila-Matas, Álvaro Pombo, Antonio Muñoz Molina o Luis Mateo Díez, però tanmateix alguns no han estat atesos de forma suficient per la crítica acadèmica –com Javier García Sánchez– o es tracta d'obres publicades de forma tan recent que només han merescut ressenyes en publicacions més o menys especialitzades: el marc cronològic del títol ens parla d'aquesta immediatesa (1989-2018); la majoria de llibres estudiats per Díaz Navarro han estat publicats després del 2000.

I és aquest un dels interessants problemes teòrics que l'autor d'aquest assaig planteja a la introducció del llibre: la consciència que la manca de distància històrica pot ser un obstacle present a la mirada del crític, que, d'altra banda, no deixa de ser necessària per calibrar el present i establir les necessàries jerarquies de qualitat estètica que té com a una de les seves principals funcions l'exercici de la crítica literària. El professor Díaz Navarro reflexiona arran de la difícil periodització dels autors de les darreres dècades, en funció de canvis estètics, genèrics o ideològics; i endega la difícil tasca de categoritzar sistemàticament, de teoritzar sobre uns temps dinàmics i en progressió encara, indeterminats. Tanmateix elogiem el coratge no exempt de rigor i minuciositat

teòrics amb què Díaz Navarro concentra el seu estudi de cadascuna de les obres ateses.

Arribats aquí, podríem fer-nos la següent pregunta: quin és el criteri d'inclusió dels autors al llibre? Quin fil uneix noms propis rellevants com Juan Eduardo Zúñiga, Javier Marías, Álvaro Pombo, Enrique Vila-Matas, Javier García Sánchez, Esther Tusquets, Luis Landero, Luis Mateo Díez, Marta Sanz, Antonio Muñoz Molina o Sara Mesa?

Creiem intuir la resposta: vertebrada aquesta aparent heterogeneïtat el gust –el bon gust– del crític i el seu sentit estètic de la creació literària. En el debat general entre tradició i ruptura, entre els que han decidit actualitzar el realisme i els que en fugen, pensem que Díaz Navarro es decanta pels segons i pels que, tot i dins el realisme, transgredeixen els cànons i les convencions prefixades dels gèneres literaris i dels codis lingüístics. Així, *Ensayos sobre narrativa española contemporánea* esdevé una aposta necessària per l'escriptura literària que no és complaent amb els lectors ni amb si mateixa, i cerca camins nous i propis per respondre als interrogants del present.

Apunta sobre Enrique Vila-Matas la seva voluntària no-adscripció a la tradició literària hispànica i a la seva predilecció pel realisme estètic, perquè entén que el llenguatge no és «transparente, reflejo exacto de la realidad» (p. 84), ans tot el contrari: el llenguatge és opac, tèrbol i generador de mons no necessàriament referencials. El crític lloa, en els relats breus d'Álvaro Pombo: «una preferencia por la sugerencia, por el relato de indicios, de “fragmentos de realidad”, que no son novelas sin desarrollar, y también puede decirse que una característica perceptible es que los personajes no están explicados» (p. 68). Aquesta capacitat suggeridora, simbòlica del llenguatge, que convoca diversos nivells de realitat i, alhora, en qüestiona els límits i fronteres és una de les característiques comunes a molts dels escriptors presents al volum de Díaz Navarro: Juan Eduardo Zúñiga i la seva novel·la *La tierra será un paraíso* (1989); la inestabilitat de la realitat vers les diferents representacions del llenguatge de Marías, a *Mañana en la batalla piensa en mí* (1994); la poètica de la imprecisió i del fragment a dues obres de Luis Landero; la preocupació moral sobre l'essència i funció de la realitat de l'ésser humà a *El animal piadoso* de Luis Mateo Díez (2009); o l'escriptura interrogant de Sara Mesa a *Cara de pan* (2018).

En paral·lel, trobem la valenta revisió del gènere de la novel·la històrica a *Ella, Drácula* de Javier García Sánchez (2005); la interessant escriptura autobiogràfica d'Esther Tusquets, que qüestiona els discursos oficials de la història i eixampla les fronteres del gènere del llibre de memòries a *Habíamos ganado la guerra* (2007); les reflexions del crític sobre l'actualització de la novel·la policíaca a l'esmentada obra de Mateo Díez i a *Black, black, black*, de Marta Sanz (2010); o la inclassificabilitat genèrica –i fins i tot indefinició argumental– de *Un andar solitario entre la gente*, de Antonio Muñoz Molina (2018), on és el subjecte narratiu –sovint identificat amb l'escriptor– allò que dota de coherència el relat i que porta el lector d'una reflexió a una altra, mentre vagareja per diversos escenaris urbans, infiltrats sempre de gran literatura.

<https://fima.ub.edu/edl/ca/ensayos-sobre-narrativa-espanola-contemporanea>

Aquest llibre d'Epicteto Díaz Navarro no només conté detallats estudis teòrics dels textos literaris, sinó que planta les bases teòriques que ens podran servir de guia lectora per a futures obres de tots aquests escriptors i que, alhora, il·luminen la seva trajectòria passada. Un llibre de capçalera sobre el qual tornar ben sovint, com qui busca una mà amiga que l'acompanyi per l'espès bosc de les publicacions contemporànies.

[Blanca Ripoll Sintes](#)

Professora de literatura espanyola a la Universitat de Barcelona